

‘verkozen leugens’

DOOR PIET HEIN COEBERGH

Donald Trump is een man van records. Geen president heeft tot op heden zoveel geregistreerde leugens op zijn naam staan. De Washington Post komt op 22 leugens per dag sinds hij het presidentsambt bekleedt. Hoe kan een leider daarmee zo lang wegkomen terwijl alles te googelen is? Als er zoiets is als de waarheid, bijvoorbeeld dat de aarde rond is en dat vaccinaties helpen tegen ziektes, dan wil dat nog niet zeggen dat de massa dat makkelijk accepteert. Zeker niet als experts die waarheid verdedigen. In ‘The Death of Expertise’ stelt hoogleraar Veiligheidsvraagstukken Tom Nichols dat informatie via het internet en de journalistiek juist bijdragen aan de aftakeling van het gezag van experts en dat steeds meer Amerikanen uitsluitend vertrouwen op hun eigen mening en standpunten die hen daarin bevestigen.

Tot de belangrijkste aantrekkingskracht van populistische leiders als Trump behoort dat zij anti-elite zijn. De elite is iedereen die het (veel) beter heeft dan de massa, qua opleiding, geld, status, positie. Populisme is immers niet zozeer vóór een bepaalde ontwikkeling als wel tegen bepaalde groepen en ontwikke-

lingen. Populisme heeft geen overkoepelende ideologie en richt zich niet op het verbinden van de gemeenschap. Het gelieg en platte optreden van populistische leiders wordt door de elite verafschuwd maar dat is juist aantrekkelijk voor hun kiezers. De waarheid doet er minder toe. Diverse mondiale religies experimenteren overigens al eeuwen succesvol met deze benadering van de werkelijkheid, dus echt nieuw is het allemaal niet.

Misschien is de waarheid wel pijnlijker dan de mogelijke waarheid dat populistische leiders minder moeite hebben met liegen. Misschien houden we allemaal wel van een bepaalde mate van leugenachtigheid. En is de vorm en omvang van de verkozen leugens alleen een kwestie van smaak. Filosoof Bettina Stangneth beschrijft in haar boek ‘Leugens lezen’ dat de wereld al leugenachtig is sinds het ontstaan van de mensheid. Men leeft volgens Stangneth liever in een prachtige leugen dan in een lelijke waarheid. Volgens Denker des Vaderlands René ten Bos is het in onze tijd voor sommigen juist stoer om een loopje te nemen met de waarheid: ‘Wie denkt dat Trump een idiote president is, vergeet dat hij buiten Europa gezien wordt als een sterk leider. Sterke leiders hebben schijt aan de waarheid, leggen die waarheid het zwijgen op, vervormen en versluieren haar.’

De wetenschap bevestigt het beeld dat mensen de waarheid niet graag kennen: slechts één procent van meer dan tweeduizend ondervraagden in een groot onderzoek (‘Cassandra’s regret: The psychology of not wanting to know’) wilde graag weten wat er in de toekomst gebeuren gaat. Mensen proberen op allerlei manieren te ontsnappen aan de realiteit. Door alcohol, drugs, religie, entertainment en andere ontspannende en inspannende manieren om geen last te hebben van de feiten. Stangneth vat het in de openingszin van haar boek als volgt samen: ‘Geen mens wil de waarheid. Al zijn we het enige wezen dat ernaar vraagt, toch willen we er hoogstens een deel van zeggen en horen, lang niet alles.’

Wellicht bieden leiders als Trump ons de afleiding van de pijnlijke werkelijkheid waar uiteindelijk de meeste mensen in meer of mindere mate naar zoeken.

PIET HEIN COEBERGH is lector aan Hogeschool Leiden, docent aan de Erasmus Universiteit en verbonden aan Lewin associates.

